

Sociologer uden grænser

Uanset hvor træt man end kan være af at høre om det nye millennium, byder symbolikken i skiftet på en absolut ikke uvelkommen lejlighed til at gøre status.

Og status gøres der så alle vegne, også i det seneste nummer af *Dansk Sociologi*, der ligesom stort set alle de øvrige blade man finder i butikkerne, har sat årtusindskiftet på forsiden. Hvad er, og hvad bør være sociologiens rolle i det nye millennium, spørges der.

Mange gode bud og overvejelser som jeg ikke vil forholde mig til her. Hvad jeg derimod vil forholde mig til, er den slående mangel blandt sociologer på i hvert fald een beskæftigelse som jeg med stigen-
de undren og ærgrelse har noteret mig i løbet af de seneste år.

I min oplevelse af 1990'erne har det absolut allervigtigste, det mest uomtvistelige og indprægende indtryk været krigen. Rwanda 1994 og siden hen Balkan, Kaukasus og Centralasien etc. Regionale og etniske konflikter har med deres nådesløse brutalitet, som cancerpletter på en forårsdag præget verden og i hvert fald min bevidsthed i et vidtrækkende omfang og med en tyngde der burde kunne fylde også den dybeste intellektuelle vildrede ud.

Men så mange var massakrerne, konflikterne og overgrebene, at de efterhånden forekom os banale: Når de hændte, var de allerede set før, sket før; vi blev blaserte og slukkede for fjernsynet eller foldede avisen sammen, for vi vil kun det Nye.

Vil sociologer også det? For hvor var de da ellers; hver gang, før, mens og efter

disse tragedier stod på? Hvor er de da henne; for, mens og efter disse står på?

I ingen nævneværdig grad blev konflikterne afspejlet i sociologien - fx i form af diskussioner om konfliktforebyggelse, konfliktårsager, etnicisme, stereotyper mv. Hverken i *Dansk Sociologi* (med undertagelse af et enkelt temanummer om flygtninge i 1998), i *Acta Sociologica* og desværre heller ikke udpræget i de øvrige internationale sociologiske tidsskrifter jeg har haft i hænderne. Ikke desto mindre er det netop i relation til sådanne konflikter, at jeg mener en af sociologiens væsentligste roller ved indgangen til det nye årtusinde ligger.

I mine fag på universitetet valgte jeg at beskæftige mig med nationsdannelse og etnicitet, med identitet og diskurser. Jeg skrev om Sydafrika, om Rwanda, om Balkan og om muren omkring Melilla.

Hvad der har slået mig og sikkert de fleste andre ved alle disse konflikter, er mytens rolle. Fortællingerne, konstruktionen af de kollektive billeder, af den kollektive historie og bevidsthed, af den kollektive frygt. Det er disse konstruktioner og manipulationer mere end noget andet, der har autoriseret overgrebene. Det var ikke kun de rustne macheter der skabte folkemordet i Rwanda, ikke kun systemets brutalitet der lod apartheid vokse frem i Sydafrika eller serbiske banditter der mentalt og fysisk voldtog kosovarerne. Alle disse tragedier var blot konsekvenser af det "Noget" der først måtte til. ...Et "Noget" der - om noget - er sociologiens domæne.

For at det første folkemord i Rwanda

i 1994 kom i stand - og overhovedet kunne komme i stand - var skabelsen af en generel følelse af accept og retfærdighed, endda af nødvendighed omkring myrdelserne, essentiel. De kollektive fortællinger, der er tilgængelige i ethvert samfund og som man kan gribe og logge sig på, når og hvis man vil det, måtte alle her først omskibes eller omskrives til at rumme een alt-gennemtrængende moder-myte om hutuernes lidelser og om tutsiernes dyriskhed og farlighed. Det var denne forestilling der udgjorde macheternes drivkraft. Udbredelsen af myten varetoges især under den sidste del af præsident Habarymanas styre særligt af en radiokanal *Radio Mille Collines*, hvis evindelige fortællinger igen og igen indprentede en angst i hutubefolkningen og den forestilling at deres liv var truet.

Samme typer af narrative skemaer genfinder man på Balkan, i Sydafrika, i Kaukasus... Intet har her været så vigtigt for at retfærdiggøre etniske udrensninger og ostracisme som myterne. Trusselsbillederne. Reduktionen af den Anden til Ingen.

Foucault og flere fortæller at bag myter er altid magt. Er altid en elite, en regering, en klan eller en leder som er kommet eller frygter at komme i legitimitetskrise i forhold til befolkningen og som derfor konstruerer en Anden for at opretholde sit Vi; som omskriver historien for derved at kunne skabe den *mythe fondateur* der kan understøtte og opildne den altid latente angst folk har for at miste, for at blive skubbet ud, for at forsvinde.

Disse mytens mekanismer er skjulte, men ikke absolut usynlige. Sociologien bør gøre det til sin opgave at analysere og afkode disse myter og fortællinger, deres omfang og dybde, deres mekanismer og forklædninger. Den bør være i stand til at koble fortællingerne i et samfund med magtforholdene og bør være i stand til at udlede og identificere mulige og

faktiske konsekvenser heraf for identitetsforholdene, for de stereotypologier der flourerer, for sociale grupperinger og for disses handlinger. Alt dette ved at analysere de diskurser der flyder i samfundet, hvad enten de udspringer fra eliten eller fra de mindst privilegerede grupper, hvad enten de er religiøse, politiske, humoristiske eller intellektuelle og hvad enten de udbringes igennem radio, tv, skolebøger, arbejdspladsjargon eller på mureværk. Sociologien bør med andre ord i væsentlig højere grad end det i dag er tilfældet, gøre de sociale diskurser i alle samfund til sit studieobjekt, decideret med henblik på at forebygge og løse konflikter. Derved kan faget gå ind i sin tid med et eget, unikt og ikke mindst hårdt tiltrængt bidrag.

Til trods for at vi i dag og i hvert fald siden massakren på den Himmelske Freds Plads ti år tilbage, igennem medierne bliver informeret om begivenheder stort set på samme tid som de sker; til trods for at verdenshandelen og internettet i dag dagligt danner fintmaskede og aktive netværk verden rundt og til trods for at satellitters kameraer berører alle dele af klodens overflade, ser vi stadig på med overraskelse og afmagt hver gang en ny etnisk udrensning finder sted.

På nogle universiteter i Frankrig lærer man at Auguste Comte er sociologiens fader. At hans "*prévoir pour pouvoir*" er sociologiens credo. Det er dette jeg så gerne vil have at sociologer tager til sig, også når det gælder konflikter.

"En sociolog er ingen spåkvinde!".

Nej ved Gud, men sociologerne har alt for længe vægret sig mod at tage de nye etniske konflikter til sig som domæne. Prævention og analyse af konflikter og genopbygning af samfund må ikke kun være politikernes, økonomernes og juristernes rolle. For det er også vores domæne. I allerhøjeste grad.